

Het Parool, 25-01-21

Marcel Wiegman

Een ongekende geweldsgolf trok gisteren door Nederland. Een teststraat ging in vlammen op, een ziekenhuis werd aangevallen. ‘Het wantrouwen is fundamenteel geworden.’

Sinds de krakersrellen in de jaren tachtig van de vorige eeuw hebben we het niet meer zo zout gegeten. Een (verboden) demonstratie op het Amsterdamse Museumplein liep gistermiddag volledig uit de hand, gevolgd door ernstige rellen in Eindhoven, waar de ME met messen werd bekogeld.

Eerder was het raak op Urk en in het dorpje Stein. ‘s Avonds, na ingaan van de avondklok, breidden de protesten zich uit tot onder meer Den Haag, Tilburg, Almelo, Venlo, Breda, Apeldoorn, Enschede, Helmond en Roermond. De betogingen liepen vrijwel overal uit op rellen. Waar komt die explosie vandaan?

Helemaal onverwachts is het niet, zegt Jacquelin van Stekelenburg, hoogleraar sociale verandering en conflict aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Protesten rondom corona waren er eerder en die liepen ook regelmatig uit de hand. “Wij noemen ze in de wetenschap leaderless protests. En dat is precies het probleem. Niemand is aanspreekbaar, niemand voelt zich verantwoordelijk.”

Maar om de gebeurtenissen van dit weekend weg te zetten als een toevallige ontploffing van hersenloos geweld? “Een rel kan wel degelijk een politiek motief hebben,” zegt ze.

Kijk goed naar wat er wordt aangevallen, zegt Jan Willem Duyvendak, hoogleraar sociologie aan de UvA. Op Urk ging een teststraat in vlammen op, in Enschede werd een ziekenhuis belaagd. “Dit zijn mensen die de medische wetenschap aanvallen, omdat ze er niet langer in geloven. Ze vallen ook media aan en de overheid, in de vorm van de politie die ze tegenover zich vinden.”

Een marginale groep? Duyvendak: “In Nederland zijn twee miljoen mensen die bij gezondheidsklachten niet meer uitsluitend op de huisart vertrouwt. Bij een deel van hen is dat wantrouwen fundamenteel geworden.”

Van Stekelenburg: “Voor het bedreigde station van Eindhoven hoorde ik een woordvoerder zeggen dat ze het niet begreep, omdat zij mensen met cruciale beroepen vervoerden. Ja, dat was volgens die relschoppers precies het probleem.”

“Het is precies het Amerika van Donald Trump,” zegt Duyvendak. “Als je leeft in een eigen werkelijkheid, krijg je vanzelf het idee dat je radicale dingen moet gaan doen om anderen de ogen te openen.”

Een fragiele coalitie van boze mensen is opgestaan, of het nu gaat om de avondklok, een vuurwerkverbod of het sluiten van de horeca. “Het zijn mensen die obsessief op zoek zijn naar schuld en die vinden ze bij de mensen die beweren dat er een pandemie is. Een deel van de demonstranten gelooft echt dat die niet bestaat. Dat kan alleen als je in een parallelle werkelijkheid leeft.”

Hoe gaan we dit stoppen? Van Stekelenburg: “De oorzaak weghalen? Dan zullen we er eerst achter moeten komen wat de oorzaak is.”

De Nederlandse Politiebond houdt er al rekening mee dat het nog lang onrustig blijft. “Ik ben bang dat het een voorbode is geweest voor de komende dagen en weken,” zei bestuurder Koen Simmers gisteravond tegen Nieuwsuur.

“In het bestrijden van rellen is de Nederlandse politie altijd goed geweest,” zegt Duyvendak.

“Maar ik maak me ernstige zorgen voor de lange termijn. We gaan de kant van Amerika op: een gesprek tussen stommen. Het lijkt erop alsof we nog onvoldoende gemeenschappelijke grond onder de voeten hebben om een zinvolle discussie te voeren.”